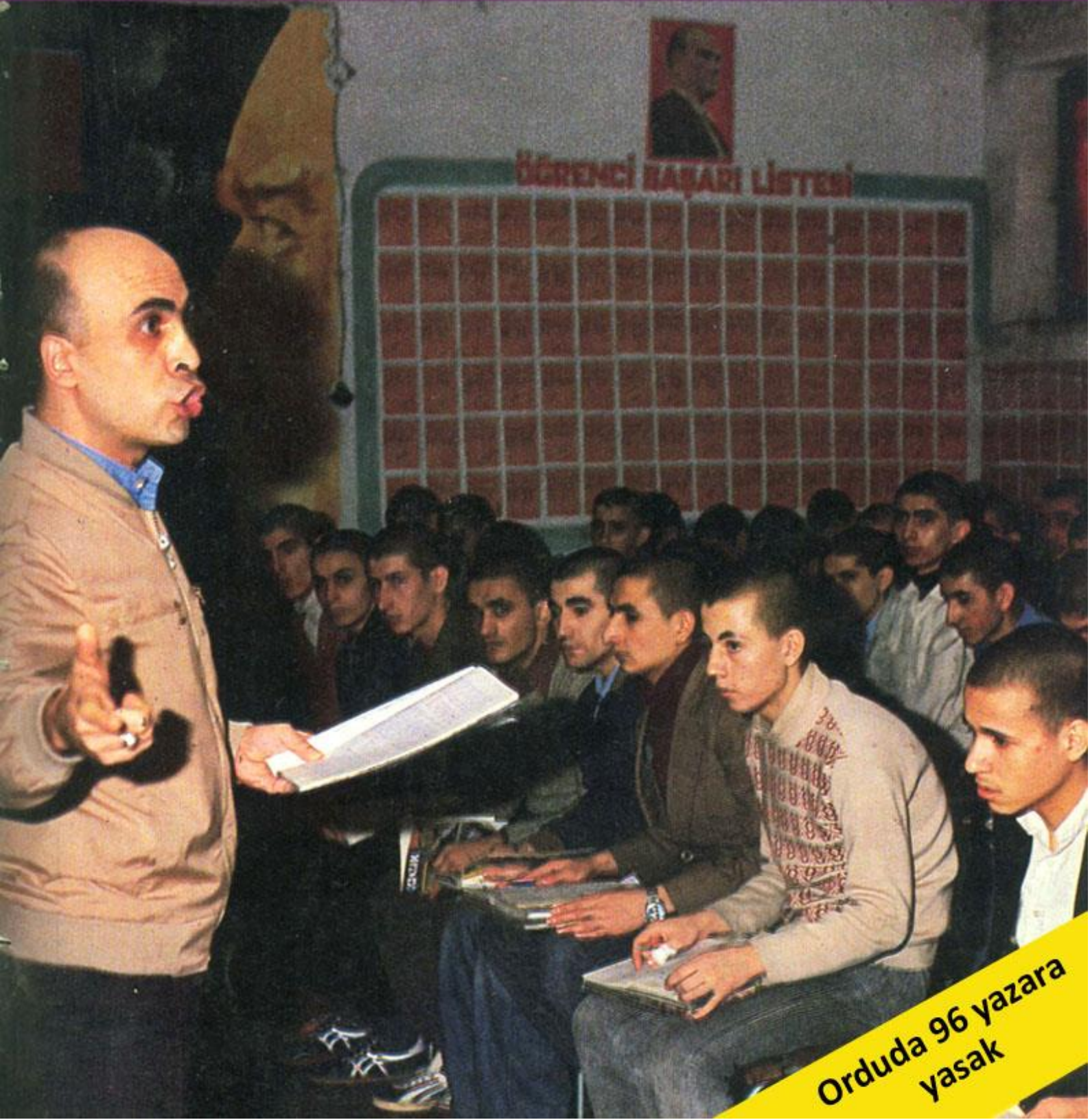

2000
İKİBİN'E DOĞRU

DİYARBAKIR GEZAEVİ'NDE "ALLAH YOK /"

Orduda 96 yazara
yasak

DİYARBAKIR CEZAEVİ:

“Burada Allah yok, Peygamber de izine çıktı”

Bu yazı, ne Hitler Almanyası'nın Nazi kamplarından bir öyküdür, ne de Henri Charriere'nin Kelebek romanından bir bölüm. Burası Diyarbakır Askeri Cezaevi'dir. İnsanların işkenceyle katledildiği, kendilerini yakarak ölümü tercih ettikleri Diyarbakır Cezaevi. Yaşananlara “işkence” demek hafif kalıyor. Cezaevi yöneticilerinin ifadesiyle, burada “Allah yoktur.” İşte yedi yıllık vahşet tablosunun kısa, çok kısa bir özeti.

Diyarbakır - Tarih: 18 Mayıs 1982. Yer: Diyarbakır Cezaevi, 33. Koğuş. Olay: “... dört arkadaş, hücreden kısa süre önce 33. Koğuş'a verilmişlerdi. Bu koğuş, E Blok'ta üçüncü kattaydı. 100 dolayında bir mevcudu vardı. İki bölümlü sayılabilecek, bir tarafı ranzalı, diğer kısmı genellikle eğitim için kullanılan bir yapıdaydı. Arada duvar falan yoktu. Ranzasız kısımda, dörder demir ayak üzerinde yükseltilmiş, kalorifer sularının dağıtıldığı iki tank vardı. Demir ayakların arası iki metre kadardı. O dönemde, tutukluların paralarıyla yağlıboya, tiner, fırça gibi malzemeler alınmakta ve bunlar koğuşlara verilip, koğuş duvarlarına Türklerin tarihine, destanlarına, Atatürk'e ilişkin resimler yapmaları istenmekteydi tutukluların...

“Bu dört arkadaş, eylemlerini günler öncesinden kararlaştırmışlardı. Eylemlerinin amacını haykıran bir bildiri hazırlamış ve bundan koğuştaki çok sınırlı sayıda insanı haberdar etmişlerdi. Eylemleri için 18 Mayıs'ı seçmişlerdi... O gece nöbete kendilerini yazdırmış, gece boyunca dördü uyanık kalmıştı koğuşta.

“Kalorifer tankının demir ayakları arasındaki alana gazete, kâğıt, mukavva, döşek pamukları, bez parçaları yığıyor, bu yığının üzerine boya, tiner gibi yanıcı maddeleri döküyorlar. Bağdaş kuruyorlar sonra. Tiner ve boyayı da üzerlerine döküyorlar. Ve yakıyorlar... Patlama sesi gibi bir ses gelmesi üzerine koğuştakiler yataklarından fırlıyorlar. Vakit, sabaha yakın. Dört arkadaş: Ferhat Kuntay, Mahmut Zengin, Eşref Anyık ve Necmi Öner sloganlar atarak, eylemlerini kısa cümlelerle anlatıyor ve kimsenin yaklaşmamasını istiyorlar. Ve etraflarında yanmakta olan bez, pamuk gibi maddeleri vücutlarının üzerine koyuyorlar..”

Diyarbakır Cezaevi'nde, TKP-ML TIKKO davasından tutuklu bulunan Mehmet Özgül, savunmasında böyle anlatıyordu dört tutuklunun kendini yakma olayını ve ekliyordu: “Hem yanıyor, hem de bağırıyorlardı; ‘Artık Diyarbakır'da ölmek gerekiyor. Yaşamak için gerekçelere sığınmanın zamanı değil.’”

Bir başka tutuklu da olayın son bölümünü şöyle anlatıyordu: “Ferhat Kuntay, ‘Biz bu cezaevindeki insanlar için kendimizi feda ediyoruz, cezaevinde insanca yaşam koşulları gelsin diye kendimizi yakıyoruz, bu böyle bilinsin’ diye kısa bir konuşma yapmış, üstündeki battaniye ve kendi yağları bitince çökmüş, dirseklerinin üzerinde emekleyerek biraz ilerde kalmış olan küçük ateş parçalarıyla kafasını tutuşturmuş...”

MÜSLÜM ELMA
TKP-ML davasında yargılandı. Dosyası
Yargıtay'da ve halen Diyarbakır
Cezaevi'nde tutuklu.

Eğitimde hata affedilmez. 56 adet marşı ezberlemeye mecburdular.

Evet, burası Diyarbakır Cezaevi. Burada tutuklular, yapılan korkunç işkenceler, insanlık onurlarının, yaşamlarının her saniyesinde ayaklar altına alınması, yemek, içmek, tuvalete gitmek, uyumak gibi yaşamsal ihtiyaçlarının bile bir işkenceye dönüştürülmesi sonucunda, kendilerini yakarak protesto etmekten ya da ölüm orucuna yatmaktan başka bir çare bulamıyorlardı. 34 olarak açıklanan resmi rakamın çok üstünde insanın öldüğü bir gerçektir. Biz bu ölüm olaylarının yalnızca bir kısmını saptayabildik. Üstelik bu ölümler, resmi açıklamalarda belirtildiği gibi “ranzadan düşerek kafasını çarpma” sonucu değil, doğrudan doğruya işkenceyle meydana gelmişti. Cezaevindeki akla hayale sığmayacak işkenceler, yaşayan tanıkların açık seçik anlatımlarıyla gün ışığına çıkıyor. Diyarbakır Cezaevi’ndeki işkenceler, tek tük birkaç haber dışında günlük basında yer almadı. Bütün tanıklıklara ve başvurulara rağmen yetkili makamlar, hükümet, yargı organları, Diyarbakır Cezaevi’nde olan biteni araştırmaktan, üzerine gitmekten özenle kaçındılar.

Oysa her şey apaçık ortada. İşkencelerin dolaysız uygulayıcıları isim ve rütbeleriyle biliniyor. Şimdi bize, insan aklının alamayacağı bu işkenceleri, yaşayanların ağzından kamuoyuna aynen aktarmak görevi düşüyor. İşte Diyarbakır Cezaevi...

Uygulamalar başlıyor

Şükrü Göktaş, 17 Mayıs 1980’de gözaltına alınıp, 20 günlük gözaltı süresinden sonra tutuklanarak Diyarbakır Cezaevi’ne kondu. Uzun bir yargılama sonucunda idam cezası aldı ve cezası Yargıtay tarafından onandı. Şu anda başka bir cezaevinin “ölüm hücresinde” ve kendi deyimiyile “ipin altında”. Şükrü Göktaş, bir süre önce, İnsan Hakları Derneği’ne hitaben yazdığı uzun mektubunda, Diyarbakır Cezaevi’ndeki terör uygulamasının başlangıcını şöyle anlatıyor: “12 Eylül’ün birkaç hafta sonrası. Cezaevi üzerinde kara bulutlar dolaşmaya başladı. Kapıların sesine çığlıklar karışır oldu yavaş yavaş. Geceler gece, gündüzler gündüz olmaktan çıkarıldı. Uykular bölündü?”

O dönemi yaşayan bütün tutuklular, ilk işkence uygulamalarının, Havacı Başçavuş Mevlüt Akkoyun’un İç Güvenlik Amirliği’ne atanmasıyla başladığını belirtiyorlar. Daha göreve başladığının ilk günü, bütün koğuşlar basılmış, tüm tutuklular dayaktan geçirilmişti. Şükrü Göktaş’tan dinleyelim:

“Baskın ve dayak faslı saatlerce sürdü. Elbise ve özel eşyalarımız atıldı, çiğnendi, yırtıldı, kullanılmaz hale getirildi.”

BİR EĞİTİM ÇALIŞMASI: M. Emin Akpınar, Türkçe bilmiyordu. 'Andımız'ı okuyamadığı için bayıltılincaya kadar dövüldü. Sabah, 'eceliyle' şömüştü.

Operasyon tamamlandıktan sonra Başçavuş Mevlüt Akkoyun, koğuşlarda şu konuşmayı yapıyordu: “Bana bakın! Şu sağ elimdeki değnek köteğimdir. Sol elimdeki zincir ise, tesbihim. Bundan sonra bunlarla yaşayacaksınız. Çekeceğiniz var elimden. Ezeceğim sizi...”

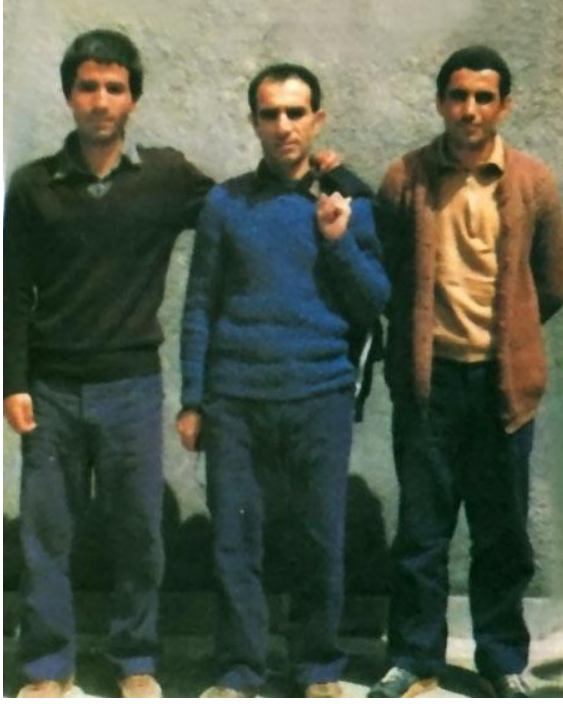
Kol uzatma ve normal yürüyüşle, ama düzenli bir sırayla görüşe çıkma gibi “basit” zorunluklarla başlatılan pratik, daha sonraki “yoğun kurallı yaşam”ın başlangıcıydı. Söylenen hep aynıydı: “Kurallara uyerseniz bunlar başınıza gelmez. Oysa bir kuralı kabul edince arkasından daha sert ve mantıksız gündeme geliyordu. Bir süre sonra, cezaevindeki tutuklular, dünyanın hiçbir ordusunda görülmedik bir “emir-komuta” disiplini yaşadıkları halde, daha yoğun bir baskıyla karşılaşıyorlar, konan kurallar bizatihi işkence işlevi görüyordu.

“Sizler askersiniz, gardiyanlar komutanınız”

Birbiri üstüne gelen kurallara ve işkenceye karşı 1 Ocak 1981 günü tutuklular açlık grevine gittiler. Açlık grevinin üçüncü gününde bütün koğuşlar basılarak herkes meydan dayağından geçirildi. Operasyonun başında Cezaevi Müdürü Alaattin Bayar ve İç Güvenlik Amiri Başçavuş Mevlüt Akkoyun bulunuyordu. Cezaevi Müdürü, operasyon sonrasında çoğu yarı baygın tutuklulara şu açıklamayı yapacaktı:

“Sizler askersiniz, bundan böyle asker gibi muamele göreceksiniz. Marş söyleyip yürüyüş yapacaksınız. Asker gardiyanlar komutanınızdır...”

Direnış 8 gün sürmüştü. Açlık grevi bitmiş, fakat açlık bitmemişti. Çünkü tutuklulara yemek verilmiyordu. Açlık ve uykusuzluğa her gün dozu daha da artan dayaklar ekleniyordu. "Islah olmayan", yani yeni kuralları kabul etmeyen tutuklular, koğuştan alınıyor ve tecrit hücrelerine atılıyorlardı. Bu hücreler C Blok'taydı. C Blok dört katlıydı. Her katta yirmi hücre vardı. Toplam seksen hcreydi. Alt kat hücreleri lağım suyu ve pislikle doluydu. Hücrelerin içinde betondan yapılmış yatacak bir yer bulunuyordu.

*H. HAYRİ ASLAN (ortada) ve İBRAHİM EKİNCİ (sağda)
CEZAEVİ HATIRASI: 1984 yılındaki ölüm orucuna
katılan tutuklulardan.*

Tecrit edilenler bu hücrelere doldurulurken, battaniye, ceket, pantolon, kazak gibi eşyalarının tümü alınmış, i amaşlarıyla bırakılmışlardı. Tecrit hücrelerinde bulunmuş olan şükrü Göktaş şöyle anlatıyor:

"Yemek artık iki üç günde bir veriliyordu. On kişiye bir tabak yemek, bir veya iki ekmek... Karnımız doymuyor, midelerimiz her gün biraz daha küçülüyordu. Halsiz dşyorduk. Fenalık geçiriyorduk. Başımız ağrıdan arlayacak gibi oluyordu. Gardiyanlar zaman zaman yemekleri, kapı mazgalından içeri, tutukluların üzerine dkveriyorlardı."

"Merhaba askeri okul öğrencileri"

1981 yılının şubat ayı sonlarına doğru, Cezaevi İç Güvenlik Amiri değişiyor, Başçavuş Mevlüt Akkoyun'un yerini, Yüzbaşı Esat Oktay Yıldıran alıyordu. Yıldıran, Mevlüt Akkoyun'un uygulamalarını çok çok geride bırakacaktı.

Diyarbakır Cezaevi'ndeki en korkunç işkenceler ve

Ölüm olaylarının büyük çoğunluğu Yıldıran'ın döneminde gerçekleşecekti.

Yeni İ Güvenlik Amiri Esat Oktay Yıldıran'ın, merkez anfisinden yaptığı konuşma günlerce, haftalarca bütün cezaevinde bangır bangır tekrarlandı.

"Merhaba, askeri okul ğrencileri! Bundan sonra buraya cezaevi demiyorum. Sizler de demeyeceksiniz. Burası bir askeri okuldur. Sizler de bu okulun birer ğrencisi. Okulumuzda askeri kurallar geçerlidir. Askeri disiplin isterim.

"1. İstiklal Marşı'nın tümü, Andımız, Atatürk'n Gençliğe Hitabesi ezberlenecek, sabah, öğle, akşam siz askeri öğrenciler bunları okuyacaksınız.

"2. Eskişehir, Harbiye, Cenk, Tarihi evir, Kıbrıs, Topçu, Türkiyem ve Gençlik Marşları ezberlenip söylenecek.

"3. Bundan sonra askerlerime gardiyan denmesini yasaklıyorum. Öğretmenim ve komutanım diyeceksiniz. Unutmayın, komutanların söylediği her şey kanun gibidir. Harfiyen yerine getirilir.

"4. Subay ve askerlerimizle konuşmak için, önceden kendilerinden izin alınacak. İzensiz hiçbir ğrenci konuşamaz. Görüş belirtemez. Konuşma ve görüşmelerden önce kısa künye açıklamak zorunludur.

"5. Koğuşların küçüklüğüne ve büyüklüğüne göre, ikiden az olmamak kaydıyla nöbet tutulacak. Nöbetlerin süresi iki saattir. Yatma ve kalkmalar emirle olacak. Emir vermeden kimse yatağına

girmeyecek ve uyumalar emirle olacak. Gece yat emri verildikten sonra, konuşmak ve tuvalete gitmek yasaktır...”

Her yer yazılıydı, sopalarda. “Vur vur inlesin, Türkiyem dinlesin”, “Haydar istersen kaytar”. “Peygamber kuzusu”, “Koğuşun adaleti”...

Yüzbaşı Esat Oktay Yıldırım’ın bu ilk konuşması yaklaşık üç saat sürüyordu. Ve sona yaklaştıkça saldırganlaşıyordu: “Bu saydığım kurallara bazı orospu çocukları uymuyor, ama ben o analalarını s.... lerimi de uyduracağım.”

Sonrası... Sonrası malum... O günlerde tecrit hücrelerinde bulunan bir tanık: “Başçavuştan yüzbaşıya terfi, vahşetin artışını da getirmişti. İşkenceler, günün yirmi dört saatinde yapıyordu artık. Gündüzleri hücre kapıları açılarak maltaya çıkarılıyor, saatlerce meydan dayacağına çekiliyorduk. Ağzımız, burnumuz, bedenlerimiz kanlar, eziklikler, şişlikler, morluklar içinde kalıyordu.” Uyumalarını engellemek için teneke çalışıyordu gardiyanlar. Ama tutuklular öylesine yorgun ve uykusuzdular ki buna rağmen uyuyorlardı. Bunu farkeden gardiyanlar, ellerine aldıkları iki metre uzunluğundaki değneklerle uyuyanları dürtüklüyorlardı.

Cezaevine giriş: “Banyolu mu, TV’li mi istersin”

İç Emniyet Amiri Yıldırım, “askeri okulunun girişinden çıkışına kadar bir dizi “reform” uygulamasına girişti. Tam yetkiliydi. Özellikle cezaevine ilk giriş önemliydi. Tutuklunun üzerinde bırakılacak ilk izlenimin, sonraki gelişme üzerinde belirleyici etkisi olduğu hesaplanıyordu. Diyarbakır Cezaevi’nde 29 ay tutuklu kalmış Şebap Karademir, “giriş”i şöyle anlatıyor:

“Bana söylendiği şekilde kafamı kaldırmadan, kollarımı serbest bırakmadan, esas duruş vaziyetinde arabadan indim ve yürüdüm. Bu yüzden cezaevinin ön cephesini ne o gün ne de daha sonra gördüm. Bir çavuş beni teslim aldı. Hücre büyüklüğünde bir kulübeye girdik. Çavuş küfretmeye başladı. Çantamdakileri boşalttı. Sadece çantamı geri verdi. ‘Paltonu çıkar, astarını sök’ dedi. Söktüm. Sıra cekete geldi. Onu da söktüm. ‘Soyun’ dedi. İtiraz ettim. Tekme tokat girişti. Bir kilotla kaldım. ‘Domal’ dedi. Bu kelimenin anlamını bilmiyordum. Yine küfretti. ‘Üçe kadar giyineceksin’ dedi, giyindim. Sonra bana ‘Banyolu mu, TV’li mi istersin’ diye sordu. Gözaltındayken bunun anlamını duyduğumdan ikisine de ‘hayır’ dedim. Beni 8 nolu hücreye soktu. Sonradan öğrendim ki burası ‘TV’li koğuş’muş. Hücrenin tuvaleti yoktu. Topuklara kadar boka batıyorduk. Aynı yerde sekiz kişiydik. Gardiyan gitmeden önce ellerime copla vurup şişirdi. Bu hoşgeldin dayağımış. Duvarlara yaslanmak yasaktı. Devamlı esas duruşta bekliyorduk. Bazı yaşlı kişiler dayak yedikçe yalvarıyordu. Gardiyanlar ‘Allah yok, Peygamber izne çıktı’ diyorlardı. ‘Koğuşa bir an önce gitmek istiyorsanız şu şu marşları ezberleyeceksiniz’ dediler. Türkçe bilmeyenler marşları bir türlü öğrenemiyordu. Yandaki

10 numaralı hücre lağım suyuyla tamamen doluydu. Burası da 'banyolu hücre'ymiş. Soğuktan tirtir titriyorduk. İnanın ki, bazen dayak atıldığı zaman ısınırdık.

“Dayak meydanı denen bir yer vardı, sürekli lağım suyuyla dolu olarak tutulurdu. Marşlı yürüyüşler için çıkarıldığımızda bazen ‘yere yat’ komutu verilirdi. Herkes yatardı ve dayaklar başlardı. Dayaktan sonra herkes sürünürdü.”

“Giriş”in tanıklarından Abdurrahman Aslan da benzer şeyler anlatıyor: “Özellikle kalp hastası ve ameliyatlı olup olmadığını soruyorlardı. Hücre bölümüne götürdüler. Soyunun, külotlarınızı indirin dediler. Baktılar. Elbiselerinizi sökün dediler. Söktük. Daha sonra sorgu başladı. ‘Niçin geldin?’ Ne dersen de dayak yiyordun. Koridora aldılar. ‘Yatın’ dediler, yattık. ‘Sürünün’ dediler, süründük. Bir hücrenin önüne gelince kapıyı açtılar. ‘Sürünerek içeri girin’ dediler. İçerisi bir karış boktu. Sürünerek girdik içeri. Ağzımız gözümüz pislik içinde. Kalkın dediler kalktık. Kapıyı kilitlediler ve ‘Cezaevi anayasası’ni söylediler: Madde 1: Komutan her zaman haklıdır. Madde 2: Komutan haksız olduğu zaman da birinci madde uygulanır.

“Daha sonra yine geldiler. Parmaklıkların arasından ellerimizi uzattırıyor ve dövüyorlardı. Daha sonra tekmil vermemiz istendi: ‘1. kat, 7. hücre 9 mevcutla emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım!’ O akşam pislğin içinde ayakta sabahladık. Sabah geldiler. Tekmil iyi verilmedi. Yine sıra dayağı. Dışarıda süründürdüler. Daha sonra ‘banyolu hücre’den aldılar bizi. ‘Televizyonlu hücre’ dedikleri ikinci kattaydı. Orada arkadaşın birindeki Dank pastillerini yemek niyetine yedik. Dokuz kişiye bir battaniye vermişlerdi. Akşam birini daha kattılar yanımıza. MHP Diyarbakır il başkanının oğluymuş. O’na

Necmettin Büyükkaya’nın ölümü

Necmettin Büyükkaya, ölüm orucuna yatan tutuklulara karşı girişilen operasyonlar sırasında ağır bir şekilde dövülmüş ve kaldırıldığı hastanede ölmüştü. 5 Eylül 1983’te cezaevinde başarıyla sonuçlanan direniş oldu. Necmettin Büyükkaya olayın sonrasında 60 sayfalık bir dilekçe verdi ve hedef oldu. Görevi, bu ölüm olayının gerçek nedenini araştırmak olan Askeri Savcı B. Cahit Aydoğan, 18.7.1984 tarihli soruşturma yazısında Büyükkaya’nın “direniş eylemi sırasında rahatsızlanarak” hastaneye kaldırıldığını belirtmekle yetiniyordu.

Savcının soruşturma tutanağı ölüm olayını araştırmak yerine, baştan aşağı cezaevi idaresinin yaptıklarını savunmaya hasredilmişti. Savcıya göre, “cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin uyması gereken kurallar, gerek Milli Savunma Bakanlığı’nın 13-1 sayılı ‘Askeri Ceza ve Tutukevi Yönergesi’ ve gerekse sikiyönetim komutanlığınca düzenlenen talimat ve emirlerde belirtilmiş”ti. “Cezaevi görevlileri yaşam programını uygulamak maksadıyla koğuşlara girmeye çalışmış”lardı. Öyle bir “yaşam” programı ki, ölümden ayırt etmek mümkün değildi.

Büyükkaya’nın arkadaşları onun “olay gününde gayet sağlıklı” olduğunu ve kendileriyle birlikte “spor”a bile çıktığını belirtiyorlardı. Ama otopsi raporu ne hikmetse ölümün, “on gün kadar evvelinden beri beyinde devam eden lezyon neticesinde” olduğunu belirtiyordu. Savcı Cavit Aydoğan da hemen buna sarılıyordu. “Her spora çıkan, sağlıklı demek değildir” ona göre. Savcı soruşturmasını bu rapora dayandırmayı tercih ediyor ve tanık ifadelerine önem vermiyordu. Böylece “koğuşurmaya yer olmadığı” sonucuna varıyordu.

Büyükkaya’nın eşinin itirazı üzerine dosya Diyarbakır Askeri Mahkemesi’ne gönderiliyor. Binbaşı Şahap Tuncer, Üsteğmen Nail Karaaslan ve Asteğmen Ahmet Uygan’dan oluşan mahkeme 3.9.1987 tarihli duruşmasız toplantıda, savcının kararını onaylıyordu. Böylece bir ölüm olayı daha karanlıklara karıştı.

özel battaniye, yiyecek, sigara getirildi. Getiren asteğmen ‘O orospu çocuklarına verme’ dedi gitti. Çocuk da yarım saat kaldı zaten yanımızda. On yedi gün dayak yiyerek ve dayak yiyenlerin seslerini dinleyerek burada kaldık. Bu süre içinde hiçbirimiz tuvalete çıkmadık. Hepimiz kabız olduk. 38 marş ezberledik.”

“Giriş” hücrelerini Diyarbakır Cezaevi’nde kalan H.A. şöyle anlatıyor: “On beş kişiyi tek bir hücreye sığdırdılar. O kadar kişiye günde toplam yarım ekmek veriliyordu. Bitlerle doluydu her yanımız. Tuvaletin deliği tıkalıydı. Hepimizin birden oturması mümkün değildi. Beşimiz oturur, onumuz ayakta beklerdik sırayla.”

ŞEBAP KARADEMİR (Solda): “Gardiyanlar, ‘biz izin vermeden kimse hasta olamaz’ derdi. Daha sonra izin çıktı, verem oldum.”

“Giriş”ten sonra olanları ise H.A. şöyle anlatıyor: “Geçici hücreden çıkarılanı, gideceği koğuşun gardiyanı alır. Koğuşun önünde çırılçıplak soyundurulur. Daha sonra dayak başlar. Koğuşa en azından yarı baygın atılmak âdettendi. Tutuklu yeni atıldığı koğuşta, kendine geldiğinde şaşırır. Çünkü etrafındakilerden hiçbiri onunla konuşmaz. Edişeli gözlerle ona bir garip bakarlar. Yeni gelen de diğerleri gibi ancak koğuş sorumlusunun izniyle başkasıyla konuşabilir.”

Abdurrahman Çeçen ve İbiş Uras adlı tutuklular, “giriş”teki “geçici hücreler”de ölmüşlerdi.

Boş zaman yok

Cezaevi yönetimi, tutuklular arasındaki ilişkiyi en alt düzeye indirmeyi, iletişimi tamamen ortadan kaldırmayı en büyük hedefi olarak seçmişti. Yapılanların çoğu bunu amaçlıyordu. “Hiç kimse, koğuş penceresinden, havalandırmaya bakamaz oldu. Görüşe, mahkemelere gidiş gelişlerde gruplar karşılaştığında, bir grup duvar dibine gözü kapalı dizdirilir, diğer grup ters yöne bakarak geçer giderdi” diyor, tam yirmi yıl kamu görevi yapmış Y.Ç. adlı tutuklu.

Koğuşta konuşmak, gülmek yasaktı. Bakmak, bakışmak da. Bunun sağlanabilmesi için, tutukluların “boş zamanının” yok edilmesi gerekiyordu. Y.Ç. anlatmayı sürdürüyor: “Her gün toplam on saate yakın bir süre ayakta ve yerinde sayıp marş söylüyorduk. Bazen de, hazırolda bağıra bağıra Atatürk ve Türk milliyetçiliği ile ilgili metinler okurduk. Bu süre zarfın da tuvalete gitmek, konuşmak ve oturmak, işkenceye alınmakla sonuçlanırdı.”

Şebap Karademir şunları söylüyordu: “Gardiyan mazgaldan açıp baktığı vakit, üçüncü kat ranzalar hariç her tarafı görebilirdi. Gündüzleri yatağa oturmak yasak olduğu için, zaten oraya kimse oturmazdı. Koğuşta konuşmak yasaktı. Gardiyanlar konuşan birilerini gördüler mi hemen çağırırlardı. ‘Ne konuştunuz’ diye sorarlardı. Konuşanlar da bütün koğuşun dayak yemesini önlemek için bir şeyler söylerlerdi. Sonunda yine dayak yerlerdi.”

TKP-ML sanıklarından Ali Sarıbal, koğuşta tutuklular arasında dayanışma kurmaya çalıştığı için işkenceye çekilmiş ve işkencenin sonunda ölmüştü.

Nurettin Yılmaz: “İşkencede eşitlik vardı”

Nurettin Yılmaz, 1973 yılında CHP Mardin Milletvekili olarak parlamentoya girdi. Daha sonra genel merkezle anlaşmazlığa düştüğü için partisinden istifa etti. 1977 seçimlerinde 36 bin oyla Mardin’den bağımsız milletvekili seçildi. Son cumhurbaşkanlığı seçiminde “kilitlenmiş parlamentonun yolunu açmak ve seçim zemini yaratmak için” aday olduğunu açıkladı. 12 Eylül’den sonra birkaç kez tutuklandı, Diyarbakır Cezaevi’nde yattı. Kendisiyle yaptığımız görüşme aşağıdadır.

İlk kez ne zaman tutuklandınız?

1980 Aralık ayında. Mardin’deki bir seçim mitinginde güvenlik güçlerinin, seçmenlerin taşıdığı bir pankarta müdahalesi sırasında, “Kürtçülük propagandası” yaptığım iddia ediliyordu. Tutuklanıp, Diyarbakır Cezaevi’ne konuldum. Beş-altı ay sonra tahliye edildim. Çok geçmeden tekrar tutuklandım. Gerekçe, 1977 seçimlerinde AP milletvekili adayı Şerafettin Elçi’yle aynı arabada dolaşım, “Kürtçülük propagandası” yaptığımızdı. 1982 yılı içinde tahliye edildim. Ondan sonra Barış Davası dolayısıyla, İstanbul’da on ay kadar tutuklu kaldım. *Yankı* dergisinde, geçmişte Meclis’te yapmış olduğum bir konuşma, röportaj halinde yayımlanmıştı. Üç yıl sonra, Diyarbakır Askeri Savcısı, bu yazıdan dolayı soruşturma açtı. Bundan dolayı, bir altı ay kadar daha Diyarbakır Cezaevi’nde tutuklu kaldım. Bütün bu davalarda, beraat kararı verildi. Yargıtayca da onandı.

Diyarbakır Cezaevi’ni, yaşadıklarınızı, gördüklerinizi anlatır mısınız?

Türkiye’nin başka bir cezaevinde, böyle bir işkence sisteminin uygulandığını zannetmiyorum. Diyarbakır’da gerek bana, gerek bütün tutuklulara yapılan işkenceleri eksiksiz bir ifadeyle anlatabilmek mümkün değil. Havalandırmayı alın. Temmuz ayının o kızgın sıcaklarında, havalandırma, insanların çıplak vücutla sürdürülmesi demektir Diyarbakır’da. İnsanlar, havalanmaya çıkmakla, yeni bir işkencenin korkusu ve tedirginliğini yaşamaya başlarlardı. Çünkü orada havalandırma, insanların dövülmesi içindi. Havalandırma yürüyüş ve yürüyüşte dayak demektir. Dünyanın başka bir ülkesinde sanmıyorum ki, böyle bir uygulama olsun. Bunu anlatmak mümkün değil.

Sabahtan akşama kadar yemek yiyişte, oturuşta, tuvalete gidişte, yani her an, kapı çalındığında veya açıldığında, gardiyan geldiğinde biliniz ki, işkence yapılacak. Herkesi bir kuşku, bir kaygı sarıverir. Siverekli bir genç çocuk yanımdaydı. Bağlar Mahallesi’nde bir inşaatı varmış. Kapı, pencere takılmış değil. Kış geldiği için kendi haline bırakılmış. İhbar üzerine, inşaatı silah bulunuyor. Yargıtay kararlarına göre, başkası tarafından konulması kolay olan açık yerde, o yerin sahibi bulunanlar sorumlu tutulamaz. İnşaatında bulunan silahlardan dolayı uzun süre işkenceye maruz bırakılan genç “ne istiyorsanız kabulüm” demek zorunda bırakılmıştı. Mahkemede ise, bulunanların kendisine ait olmadığını anlatmaya çalışmıştı.

Orada mahkemeye gidiş-geliş başlı başına bir işkenceydi. Gidiş-gelişlerde gördüğü işkencelerden öyle bıkmıştı ki, son duruşmada mahkeme, kararını açıkladıktan sonra, hemen kalkıyor ve “efendim zapta geçirilsin, ben, kararı temyiz etmiyorum” diyor ve devam ediyor: “Cezam kesinleşsin. Bir an evvel sivil bir cezaevine gönderileyim. Tek talebim budur. Bıktım artık bu geliş-gidişlerde maruz kaldığım işkencelerden.”

Bin sayfalık bir kitap yazsanız, ancak birkaç noktayı dile getirmiş olacaksınız belki. Fakat, bu gencin kendisine ait olmayan silahlardan 8 yıla mahkûm edilmesine itiraz etmemesi, Diyarbakır’daki uygulamaları çok çarpıcı olarak vurgulamakta, özetlemektedir.

Cezaevindeyken, eski bir milletvekili ve cumhurbaşkanı adayı olarak özel muamele gördünüz mü?

İşkencede eşitlik vardı. Diyarbakır Cezaevi’nin, genel uygulamalarından biri, insanların kişilikleriyle oynamak, rencide etmek, daha doğrusu yok etmektir. “Hele o milletvekili, cumhurbaşkanı adayı kimmiş” diye çağırıp, bu durumumu bir hakaret aracı olarak kullanırlardı. Aynı uygulamaları yine milletvekili arkadaşlardan Celal Paydaş, Ahmet Türk ve Mustafa Kılıç da yaşadı.

Ölüme yatmak

Tutuklular, Esat Oktay Yıldırım'ın yeni uygulamalarına karşı 1981 yılının mart ayında bu kez ölüm orucuna gittiler. Tutuklulardan Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Ali Erek, Yılmaz Uzuh, Ahmet Öğretmen, Süleyman Güneyli, Celalettin Delibaş, Rıza Altun ve Muzaffer Ayata eylemi ölüme kadar sürdürece klerini açıkladılar.

İdare, bu eyleme karşı daha acımasız önlemlere başvurdu. Oruca katılanlar bayıltılıncaya kadar dövüldü. O günleri Şükrü Göktaş'tan dinleyelim: “Ölüm orucunun otuzuncu gününde, Cezaevi Müdürü Binbaşı Alaattin Bayar, Kemal Pir'in hücrelerine girerek gözlerimizin önünde saatlerce işkence yaptı. Arkadaşımız acıdan kıvrandı, savunmasızdı. Açtı ve otuz günlük ölüm orucunun halsizliğini taşıyordu üzerinde.”

15 Nisan 1981 günü, ölüm orucunun 43. gününde Esat Oktay Yıldırım'ın ‘Bundan sonra işkence yapılmasına izin vermeyeceğim, işkence kalkacak, söz veriyorum’ demesi üzerine eylem sona erdi. Ancak işkence sona erme di. Kısa bir “ateşkes”ten sonra ölüm orucundan çıkanlara karşı yeni bir saldırı başlatıldı. Meydan dayağı çekiliyordu.

Bu meydan dayaklarından birinde, ölüm orucuna gidenlerden Ali Erek fenalaştı. Baygın bir şekilde betonun üzerine bıraktılar. Tutukluların yardım etmesine izin verilmedi. Yarım saat sonra Ali Erek kendine gelir gibi oldu. “Acı çekiyor, inliyordu. İç Güvenlik Amiri, ‘kurallara uymaya söz verersen, seni ölümün pençesinden kurtarırım, tedavini yaptırır, yemek veririz’ dedi. Ali, başını zorla yukarı kaldırarak, ‘Senin kurallarına uymam’ dedi. Esat Oktay Yıldırım, 'öyleyse öl' diyerek tekme tokat girişti. Olanlar hepimizin gözü önünde olmuştu, sessiz döktük gözyaşlarımızı yüreklerimize. Ağlamak yasaktı” diye anlatıyor Şükrü Göktaş.

Birkaç gün sonra tutuklulardan Muzaffer Ayata ölüm olayını mahkemede anlattı. Ancak mahkeme heyeti, “cezaevinin iç sorunlarının kendilerini ilgilendirmedğini” belirtti. Doktor raporu da Ali Erek'in ‘eceliyle’ öldüğünü bildirdi.

Cezaevinin “hazır manga” sı: Eski parlamenterler

H.A., eski milletvekili Nurettin Yılmaz'la aynı dönemde hücrede kalmıştı. Şöyle anlatıyor o günleri: “Onun için de aynı şartlar söz konusuydu. Anımsıyorum, Ramazan ayıydı. Yataklık yapmak veya benzeri suçlardan getirilen köylüler ve çobanlar da vardı. Bazıları oruç tutuyordu. Onlara hepimizin gözü önünde pis tuvalet suları içirildi. Gardiyanların en büyük zevki eski bir Cumhurbaşkanı adayını azarlamaktı. ‘Cumhurbaşkanı olsaydın memleketi satmıştın’ benzeri nakaratlar ezberletilmişti hepsine. Ona da bize yaptıklarının aynısını yaptılar. Kendisi bayılmıştı. Kollarından tutup ayılması için pencereye yakın götürdük. Ona özellikle onur kırıcı sataşmalarda bulunuyorlardı.”

Şebap Karademir de şunları anlatıyor: “N. adlı şahıs bize eski bir milletvekili olan Nurettin Yılmaz'a yapılanları anlatmıştı. Gardiyan tarafından kulağı tutularak tek tek hücrelerin önünde ‘işte cumhurbaşkanınız, suratına tükürün’ diye gezdiriliyormuş.”

Eski parlamenterlere uygulananlara tanık olanlardan biri de G.D. idi. Nurettin Yılmaz, Ahmet Türk ve Celal Paydaş'ın 38. Koğuş'ta oldukları dönemden aktarıyor tanıklıklarını: “Gardiyanlar, tabakalarını yıkatma, koridor temizletme, ağır kantin eşyalarını taşıtma işlerini onlara yaptırıyorlardı. ‘Hazır Manga’ adını koymuşlardı. Onlar da, görüşe süründürülerek götürülürdü. Bir keresinde, Celal Paydaş'ı koridorda falakaya yatırdılar. 1981 yılı içinde...”

Yaşamak eziyet olunca

Bundan sonra kurallar iyice yerleştirildi. Artık tutukluların nerdeyse hava alması bile bir işkence haline gelmişti. Yemek, içmek, uyumak, tuvalete gitmek, yıkanmak, görüşe çıkmak, mahkemeye çıkmak, konuşmak, gülmek, dinlenmek, okumak, yazmak, havalandırmaya çıkmak, ısınmak, serinlemek, tıraş olmak, hastaneye gitmek, ilaç almak, ağlamak... Bütün bunların hepsi cezaevi idaresi tarafından tutuklulara eziyet yapmak için kullanılan birer bahane haline gelmişti.

Sabah kalk saati 5.30'du. Her sabah mecburi tıraş vardı. Jiletler koğuş sorumlusunun sorumluluğundaydı ve körelmişti. Tutuklulara bu iş için verilen süre on dakikaydı. Bu tıraş koşturmacasında tutukluların yüzü kan içinde kalırdı.

Tıraştan sonra saat 5.40'ta ikişer sıra olunup içtimaya geçilir, yerinde sayılarak marş söylenirdi. Tutuklulara 45'e yakın marş ezberletilmişti. Bu 50 dakika sürerdi. Karavana gelirdi. Gardiyanın her zamanki hitabı şöyledir: "Orospu çocukları karavanayı alın!" O böyle bağırdığında tutuklular "Emret komutanım" diye bağırarak zorundaydı.

Karavanayı, tutuklulardan H.A. anlatıyor: "Asker tabldotlarının sadece bir gözü doldurulurdu. O bir göz çorbayı dört kişi içerdi. Üstelik tek kaşıkla. Aynı dört kişiye yarım dilim de ekmek verilir..."

6.30'da verilen kahvaltıdan sonra içtimaya geçilir, koğuş sorumlusu denetiminde yerinde sayarak, ya da hazırolda marş söylenirdi. 15 dakikalık kahvaltı süresi içinde temizlik ve bulaşık yıkama işi de yapılmak zorundadır. Kahvaltıdan, saat dokuzdaki sayıma kadar, hatasız bir sayım için sürekli prova yapılır. Sayım sayan çöker. En sondaki sayımın bittiğini bildirdiğinde ayaklar sert bir şekilde yere vurularak esas duruşa geçilir. Sayım, koğuş başkanının tekmil vermesiyle başlar. Başlar dik, karın içeri çekik, topuklar birbirine, eller yanlara yapışık, ses gür ve pürüzsüz çıkmak zorundadır.

Havalandırma: "Dayak vaziyeti al!"

Havalandırmaya çıkış saati 10.30'du. Gardiyan "Orospu çocukları havalandırmaya hazır olun" diye bağırdığında herkes üstündekini çıkarır. Havalandırmaya çıkışın bütün köşeleri eli sopalı gardiyanlarca tutulur. Sayarak çıkılır. "Uygun adım marş dendikten sonra o küçücük havalandırmada

ALİ SARIBAL: 1981 Ekim'inde, koğuşun dışına çıkarılarak dövüldü ve ertesi sabaha kadar ölüme terk edildi.

dört dönerdik. Diyelim ki, iki marş söyledik, 'iyi olmadı' denir ve 'yat' emri verilir. Yattıktan sonra ise 'sürün'. Hepimizin kolları sürünmekten yara içindeydi. Her yeni havalandırmada, kollar kan içinde kalırdı. Havalandırmada zaman ilerledikçe dökülmeler ve bayılmalar başlardı. Bunlar bir köşeye yığılır ve 'eğitim zayıtı' denirdi" diye anlatıyor H.A.

"Havalandırmada spor" da yapılırdı. H.A. anlatmayı sürdürüyor: "Sırtüstü betona uzanır, ayaklarımızı kalçadan on santim kaldırırdık. Öyle bekleyeceksin. Gardiyanlar, coplu kalaslı başucumuzda. Oysa beş dakika bile beklenilmez bu durumda. Zaten bir noktadan sonra çoğumuz bayılıyorduk. Ya da duvardan iki adım geride durup işaret parmağınla duvarayüklenip duracaksın. Dayanmak mümkün değil. Dayanmamanın bedeli ise dayak."

“Yine bir gün havalandırmada yürüyüş yapıyorduk” diye anlatıyor Şük rü Göktaş. “Adını şimdi anımsayamadığım bir marş söylememizi emretti gardiyan. O an bir şanssızlık oldu, biz marş karıştırdık. İşte o an olan oldu. Komutan tarafından tek sıra halinde duvar dibine dizildik. Sert bir ses tonuyla ‘alt giysilerinizi külot dahil çıkarın’ komutunu verdi. İkinci komut: ‘Domalin’...”

Gardiyanlar arada bir sopalarını suya batırarak tutukluların kaba etlerine vurmaya başladılar. “Acı arttıkça, nefesler kesiliyor, soluma sesleri, inlemeler yükseliyordu. Özellikle yaşlılardan birçoğu dayanamayıp bayıldılar.”

Dayak bitince giyindiler. Yine duvar dibine dizildiler. Gardiyanlardan biri elindeki kulplu su bardağını baştaki tutukluya uzattı. “Herkes şu pisliğin suyundan içecek haydi marş mars” diye bağırdı. “İnsan pisliğinin balıklar gibi yüzdüğü suyu içmeyi nasıl kabullenebilirdik. Eline bardağı alan ‘Komutanım bu su içilmez’ dedi.” O sırada Esat Oktay Yıldırım 50’ye yakın askerle havalandırmaya geliyor. Askerlerine “Yargılayın bu anasını s...mi” komutunu veriyor. Beş dakika sonra üç kişinin dışında bütün tutuklular dayaktan baygın hale geliyor.

Tutuklular ertesi gün tekrar çıkartıldıkları havalandırmayı askerlerle tıklım tıklım buldular. Blok çavuşu, “Koğuş dayak vaziyeti al” diye bağırdı. Bütün eller öne uzandı. “Çavuşun düdüğünü öttürmesiyle sopaların yağmur gibi üzerimize inmesi bir oldu.” Bitmemişti. Bu sefer çavuş, “Falaka vaziyeti al” komutu verdi. Bütün tutuklular sırtüstü uzanıp ayaklarını belli bir açıyla havaya kaldırdılar. Falakadan sonra yat- kalk. Sonra sürünme. “Direnme gücümüz kalmamıştı. Çavuş, ‘Bundan böyle verilen emirlere uyacaksınız köpekler’ dedikçe, bizler ‘Evet komutanım’ diyorduk.”

Yeni komut: “Herkes sırayla başını kanala sokup çıkaracak.” Başlarını sırayla omuzlarına kadar lağım suyuna sokup çıkardılar. Bu sırada İç Emniyet Amiri de gelmişti. “Sevinçliydi, halimize bakıp gevrek gevrek kahkahalar atıyordu.” Yıldırım, çavuşa soruyordu:

“Sularını içirdin mi çavuş?”

Çavuş:

“İçiricem komutanım.”

Yıldırım:

“İçir içir. Yazıktır susuz kalmasınlar.”

Artık söyleneni yaptılar. Sırayla birer bardak lağım suyu içtiler.

“Kurallara uymayan kalmamıştı”

“1981 yılı mayıs ayında, istisnasız herkes vahşete boyun eğdi” diyor, Şükrü Göktaş. İç Emniyet Amiri Yıldırım’ın sesi anfiye gürliyordu: “Kurallara uymayan kalmamıştır. Ama sizlerle işim bitmedi. Önümüzde kat etmemiz gereken daha çok yol var. Hep beraber çalışmalıyız. Bundan böyle bize daha çok yönlü yardımcı olacaksınız. Şunu kafanıza iyice sokun. Burada Allah benim. Söylediğim her şey olur. Ben kanunum, ben komutanım, ben öğretmenim...”

“Eğitim” kurbanları

“Atatürk İlkeleri” ve “İnkılap Tarihi” üzerine kitapları bir kişi yüksek sesle okuyordu. Bütün tutuklular ayakta ve esas duruştaydı. Tek kişinin okuduğunu herkes avazı çıktığı kadar bağırarak tekrarlamak zorundaydı. İki buçuk yıl aynı kitaplar her gün defalarca bu şekilde okunmuştu.

Bunun yanı sıra “marş eğitimi” vardı. “Ben ve benimle birlikte koğuşa gelenler bir haftada 56 marş ezberlemeye mecbur edildik. Bu marşlardan bazıları şunlardı: ‘Tarihi çevir’, ‘Ceddin baban’, ‘Türkiyem’, ‘Çırpıncı Karadeniz’. ‘Tarihi çevir’ marşının şu sözlerini hatırlıyorum: ‘Tarihi çevir, nal

sesi, kısarak sesi bunlar / Delmiş tarihin göğsünü mızrak gibi Hunlar.' Gardiyanlar marşları beğenmezse dayak başlardı" diye anlatıyor, Şebap Karademir.

"Eğitim" bahçede de devam ediyor. Şebap Karademir'den dinleyelim: "Eğitime hazırol dediklerinde çok heyecanlanırdık. Bu yüzden herkes eğitimden önce tuvalete koşardı. Komando yürüyüşü, koşu, sıra açıl marş, sıra yanaş marş yaptırılırdı. Hata affedilmezdi."

"Eğitim"e dini vaazlar da dahildi. "1983'te cuma günleri vaaz verilmeye başlandı. Hz. Muhammed'in hadisleri, hayatı, başarıları, Kaptan Custeau'nun Müslüman oluşu, Allah'ın varlığı, adam öldürmenin cezaları, devlete karşı çıkmanın ana-babaya karşı çıkmak olduğu. Süre bir saatti. Herkes yatakların üzerine oturarak dinlemek zorundaydı. Vaazın tek iyi tarafı bir saat yatağa oturup dinlenebilmemizdi" diyor, Şebap Karademir.

"Eğitim", Türkçe bilmeyen tutuklular üzerinde de aynen uygulanıyordu. Abdurrahman Aslan anlatıyor: "İçerde okuma yazma bilmeyen, Türkçe bilmeyen yaşlı beş kişi vardı. Gardiyan bana bunlara bir hafta içinde İstiklal Marşı'nın on kıtasını, Gençli ge Hitabe'yi ezberlettirme görevi verdi. Eğer başaramazsam başıma gelecekleri düşünmemi istedi. Dil bilmeyen bu insanlar bir hafta içinde ezber işini başardılar. Ama yine de ne onlar ne de ben dayak yemekten ve sürünmekten kurtulduk."

50 yaşındaki Aziz Özbay, işte böyle bir "eğitim"ın kurbanı olmuştu. Özbay okur-yazar değildi ve marşların hepsini eksiksiz ezberleyememişti. Bu yüzden her "eğitim"de sırtından sopa eksik olmuyordu. Bu dayakların sonucunda elden ayaktan kesilip yatağa düştü. Karnı şişti. Koğuş arkadaşları doktor istediler. Doktor hastaneye kaldırılması gerektiğini belirtti. Hastaneye götürülmek üzere koğuştan alındı. Ancak kapı altında atılan yeni bir dayakla hastaneye gidemeden öldü.

Av. Mustafa Özer:

"Müvekkillerim işkencede öldürüldü"

Diyarbakır Barosu avukatlarından Mustafa Özer 1980'den bu yana Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde savunma yapıyor.

12 Eylül'den sonra, birçok toplu davada avukat olarak bulundunuz. Diyarbakır'da nasıl yaşadınız o günleri?

Formaliteden öte bir anlamı kalmaz oldu. Özellikle Diyarbakır'da bu, kesinlikle böyle oldu. Yargıda, savunma diye bir olgu kalmadı. Sekiz yıldan beri, Diyarbakır Sıkıyönetim mahkemelerinde dava takip ediyoruz. Özellikle, 1981-84 yılları arasında savunmanın güçlüklerini anlatmak, haftaları, hatta ayları alır. Öyle olaylarla karşılaştım ki, sanıkların yüzü gözü şiş, kan revan içinde yargı önüne çıkarıldı. Yargı makamındaki insanlar, buna ses çıkarma cesaretini gösteremediler. Bu olaylar karşısında, bırakın avukat olarak bulunmak, bir insan olarak orada bulunmayı ben şahsen bir utanç vesilesi olarak görüyordum. Sağlıklı bir savunucu olmak, olanlara karşı çıkmaktı çünkü. Karşı çıkamıyorsam, orada bulunmamın hiçbir anlamı olmadığını düşünüyordum. Kuşkusuz, hiç ses çıkarmama durumunda da kalmıyorduk. O dönemin bulutlu atmosferi içinde dilimiz döndüğünce, cesaretimiz el verdiğince bir şeyler anlatmaya, tedbir alınması için tepkilerde bulunmaya çalışıyorduk mahkemelerde. Bu tabii ki, tatminkâr olmaktan çok uzaktı. Hem sanığı, hem sanık yakınlarını, hem

“Eğitim” kurbanlarından biri olan M. Emin Akpınar ise Türkçe bilmiyordu. Marş ezberleyemiyor, tekmil veremiyordu. Bir yürüyüş sırasında öne çıkarılıp “Andımız”ı okuması istendi. Daha birkaç sözcük söylemişti ki tıkandı. Eğitim çavuşu tekme tokat girişti. Karnından aldığı darbelerle yere düştü. Baygın, koğuşa taşındı. Koğuşa başkanı doktor istedi. Doktor, koğuştaki serum taktı baygın yatan tutukluya. Sabah olduğunda hastaneye kaldırıldı. Ama hastanede öldü. Raporuna “eceliyle öldü” diye yazıldı.

“Bana gel, seni kurtaracağım”

Kuralların kabul ettirilmesinden sonra sıra tamamen teslim almaya gelmişti. 1982 yılının başında, cezaevinde “itiraf politikası” başlatıldı. Anfiden Yıldırım’ın şu çağrısı günlerce dinletildi: “İster sağcı ol, ister solcu! İster komünist ol, ister Apocu! Bana gel. Sana ancak ben yardım edebilirim. Her şeyi anlat. Sana yardım edeyim. Ne hakim, ne savcı, ne avukatın, ne de anan-baban, sana hiç kimse yardımcı olur burada. Bana gel! Seni kurtaracağım.”

İlk itirafçı, tutuklu Şahin Dönmez oldu. İlk hapis hane sorguları da onun verdiği bilgiler temelinde başlatıldı. Dönmez’in kendisi de bu sorgularda hazır bulunduruluyordu. O günleri Y.Ç. şöyle anlatıyor: “Cezaevinin birkaç yeri, özel işkence ve ‘itiraf odası’ olarak düzenlendi. Buralarda doktor gözetiminde, belli insanlara, günlerce işkence seansları uygulandı. İtirafalarda bulunmaya zorlandılar. Askeri savcılar bu özel odalara gelip, insanların yeniden ifadelerini aldılar. Yani siyasi polis, cezaevi yönetimi, askeri savcılar ve askeri doktorlar eşgüdüm halinde çalıştı.”

İGD sanığı İsfendiyar Eyüpoğlu da bu işkencelerden geçmişti. Eyüpoğlu, istenilen yeni ifadeye imza atmadığı için hücreye atılmış, lağım sularının içinde bekletilmiş, günlerce dövülmüştü.

savunucu makamında bulunanı tatmin etmekten çok uzaktı. O nedenle, olağanüstü dönemlerde siyasi nitelikteki ceza avukatlığını, hele hele Diyarbakır gibi bir yerde üstlenmek alabildiğine zor bir görevdi.

En basit örneğini verelim. Savunmayı yapabilmenin ilk şartı, sanık-avukat arasındaki sağlıklı diyalogdur. Bu diyalog, kurulamıyorsa zaten savunma baştan eksik kalmış olur. Bizim, üç yıllık bir dönemde müvekkillerimizle görüşme süremiz, gerçekten 15 saniye, en çok 30 saniye ile sınırlıydı. Bu süre içinde avukatın, sanıktan alabileceği bilgilerin ne olabileceği açıktı.

Tutuklu yakınları ile ilişkileriniz nasıldı?

Sanık yakınlarının, özellikle açık grevleri, ölüm oruçları ve ölümlerin olduğu dönemlerde feryatlarını ve çırpınışlarını yakından izlemek durumumuz vardı. “Hukukçusunuz, çocuklarımıza yapılanlar için önlem alınması yolunda bir şeyler yapın” şeklinde, en çok da avukatlara başvuruyorlardı. Bu başvurulara, doğru dürüst yanıt bile verememek insanı kahreder. Gerçekten bir hukukçu olarak eline alıp yapman gereken bazı şeyleri yapamamanın ezikliğini hissetmek söz konusuydu. Dünya öyle bir küçülüyordu ki gözümde, “şu mesleğe sahip olmasaydım da bu sorularla karşılaşmasaydım ve bu acz içinde kalmasaydım” diye düşündüğüm olmuştur.

Bazı müvekkillerim cezaevinde işkencede öldürüldü. Cezaevi yetkilileri tarafından “eceliyle” öldükleri açıklandı. Örneğin, kendini yakanlardan Eşref Anyık benim müvekkilimdi. Yine kendini asarak “uygulamaları protesto” eden Yılmaz Demirdağ. Bu insanların avukatı olarak yakınlarıyla karşı karşıyaydık ve onlara birşey söyleyememenin ezikliğini ömrüm boyunca taşıyacağım.

Savunma hakkı açısından, başka ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

Mahkemelerden, “sanık tutuklandıktan sonra mahkemenin güvenliği altındadır” deniyorsa, bunun Diyarbakır Cezaevi’nde de sağlanmasını talep ettik. Birçok başvurumuz var bu konuda. Hiçbir zaman kabul görmedi taleplerimiz. Bunun üzerine, esas hakkındaki savunmalarımızda bu konu üzerinde durmaya çalıştık. Diyarbakır’daki grup TKP davasında, 25 sayfalık bir savunma hazırlamıştık. Bu savunmayı beş avukat arkadaş imzalamıştı. Bundan dolayı, “mahkemeye hakaret” gerekçesiyle hakkımızda dava açıldı. Gerekçe, savunmamızda mahkemelerin işkence uygulamalarına yeşil ışık yaktığını belirtmemiz idi. Bir yıl hapis cezası verildi. Ancak, Yargıtay, “savunma sınırlarının aşılması”nı belirterek kararı bozdu ve beraat verdi. Mahkeme de, bu beraat kararına uydu.

Uygulama yavaş yavaş sonuç vermeye başlamış ve birkaç ay içinde, cezaevinde itirafçılardan bir grup oluşturulmuştu. İtirafa zorlanan tutuklularla önce bunlar konuşuyor, “ikna edemezlerse” tutuklu sorgu odasına alınıyordu. Sorgularda tutulan tutanaklar, “itiraf edene” imzalatılırdıktan sonra, mahkemeye ve emniyet teşkilatına gönderiliyordu. Bir kısım tutuklu dayaktan kurtulmak için ne yazılırsa yazılısın önüne sürülen kâğıtları imzalıyorlardı. Ancak tutuklulardan çoğu, bu “itiraflar”ı mahkemede reddediyorlardı. Mahmut Güvenç, Ali Aksay, M. Emin Gökdemir, Celal Baymı, Ahmet Yılmaz, Metin Cansız, Rıza Sarıkaya, Bekir Akat, Remzi Beşkat, Mehmet Tankır, Faysal Dumcayıcı, Ahmet Öğretmen, Mahir Koçak, Mehmet Doluk ve Süleyman Çelik cezaevinde imzaladıkları “itiraf tutanağı”nı mahkemede reddeden sanıklardan bazılarıydı.

Öte yandan Kawa davasında, benim hakkımda bir dava açıldı. Yine esas hakkındaki savunmamda, işkence uygulamalarına ve savunma hakkının yok edildiğine değinmemden dolayı. Mahkeme heyeti o kadar önyargılıydı ki, benimle birlikte, duruşmada olmayan bir avukat arkadaş hakkında da suç duyurusunda bulunmuştu. Savcılıkça ifadem alındı. Bunda da takipsizlik kararı verildi.

Diyarbakır Sıkıyönetim mahkemelerinde, sekiz yıldır avukatlık yapıyorum. Hümanist bir insan olduğuma inanırım. Avukatlık mesleğinde insanlara yardımcı olmak, kuşkusuz ekonomik bir imkân da sağlıyor, ama bunun mesleğimizin sadece bir yanı olduğunu düşünüyorum. Duygu ve düşüncelerle ifade bulan kutsal bir yanı da var. Fakat, mesleğimizin bu yanını yerine getirebilmek, gerçekten hayaldi. Bunun verdiği bir hüznün ve hatta insan olarak, eziklik duymamak mümkün değil.

TKP-ML davası sanıklarından Ali Demir, bu reddetme olaylarından birini şöyle anlattı: “Remzi Ercanlar, TKP-ML üyeliği iddiasıyla benimle aynı davada yargılanıyordu. Bir duruşmada anlattıkları, tutanaklarda şöyle yer aldı: Çavuş, yüzbaşının yanına gideceğiz, deyip beni koğuştan aldı. Beni hücreye koydular. Eğer itiraf edersen yüzbaşının yanına götürürüz, o da sana gereken yardımı yapar, dediler. Yoksa ne mi olacaktı? Ya itiraf, ya da şu ölü fareyi yersin. İkincisi de sırada. Fareyi parçalayıp bir parçasını zorla ağzıma koydular. Yeni bir parçayı yemeyeyim diye beni koğuşa götürün istediklerinizi yazacağım dedim. Koğuşa gittiğimde jileti boynuma attım. Otuz üç dikişle, insan olduğumu kanıtlamam gerekti.”

“İtiraf” zorlaması dayanılmaz boyutlara varmıştı. Şükrü Göktaş’ın kaldığı koğuştaki, 60 tutuklunun gözleri önünde Sabri Şahin, Bubo Taş ve Mehmet Akkuş adlı tutuklulara cop sokuldu. “Hepimiz delirecek gibi olduk. Cop sokulan arkadaşların çığlıklarına dayanamıyorduk. Yapacak bir şey olmadığı için kafalarımızı duvarlara vuruyorduk.” Artık hiçbir sınır kalmamıştı. Makatlara sokulan kanlı coplar tutukluların ellerine tutuşturuldu. Gardiyan “Yalayın bunu” diye komut verdi. Üç tutuklu haftalarca yürüyemedi. Geceleri feryatlarla uyandılar. “Kanlı coplar uykularımıza girmişti. Şaşkındık, üzgündük, acı ve tiksinti içindeydik” diyor Şükrü Göktaş.

Ölümlerle protesto

Tutuklulardan Mazlum Doğan 21 Mart 1982 gecesi, hücrelerinde kendini asarak hayatına son verdi. Geride bıraktığı pusulada, işkence ve kötü muameleleri protesto etmek için intihar ettiğini yazmıştı. Cezaevi idaresi pusulaya el koydu, olayın herhangi bir şekilde ağza alınmasını yasakladı. Bu ilk ölümlerle protesto eyleminden kısa bir süre sonra 33. Koğuştaki, 17 Mayıs’ı 18’e bağlayan gece Ferhat Kuntay, Mahmut Zengin, Eşref Anyık ve Necmi Öner kendilerini yakarak baskıları protesto ettiler. Bu olaydan sonra 33. Koğuştakilerin çoğu hücrelere atıldı. Baskılar daha da yoğunlaştırıldı.

Mahkeme yeri zindandan farksız

Tutuklular, gün be gün artan işkenceyi mahkemeler kanalıyla duyurmak ve önlem alınmasını istemek için boşuna uğraşıyorlardı. Mahkemeler adeta bir duvardı. Zaten mahkemelerin bizzat kendi

önlerindeki uygulamalara sessiz kalmaları, cezaevindeki uygulamalara karşı duyarsız olduklarının da deliliydi.

Mahkemeye çıkacaklar sabah altıda koğuşlardan alınıyor, çırılçıplak soyularak aranıyor ve sonra elleri arkadan kelepçeleniyordu. Kelepçelenen tutuklular birbirlerine zincirlerle bağlanıyorlardı. Başlar önde. Herkes esas duruşta. Sonrasını H.A.'dan dinleyelim: “Önce İstiklal Marşı, Andımız ve Atatürk’ün Gençliğe Hitabı’nı okurduk. Sonra diz çöküp marş söyledik, zincirli halimizle. Bundan sonra belediyelerce et taşımakta kullanılan dört tarafı kapalı arabalara tıktırılırdık.”

YILDIRIM MERKIT (Sağda): Diyarbakır Cezaevi'ndeki "itirafçı" sanıklardan.

Tutukluların bu arabalara verdikleri ad: “Cenaze arabası”ydı. H.A. devam ediyor: “Arabanın sağında ve solunda iki sıra ayakta dururduk. Araba ani fren yaptığımda düştün mü dayak yedin. Askerler orta yerde dikilir, ‘Bana dokunan öldü’ derdi.” H.A. sürdürüyor: “Hakimin karşısına çıktığımızda dahi, kısa künye okurduk. Heyetler genellikle bundan memnun gibilerdi. Sadece bir keresinde, hakimin biri artık tahammül edememiş ve kızgınlığını açıkça ifade etmişti. Fakat cezaevi idaresi yine istediğini yaptırmaya devam etti.”

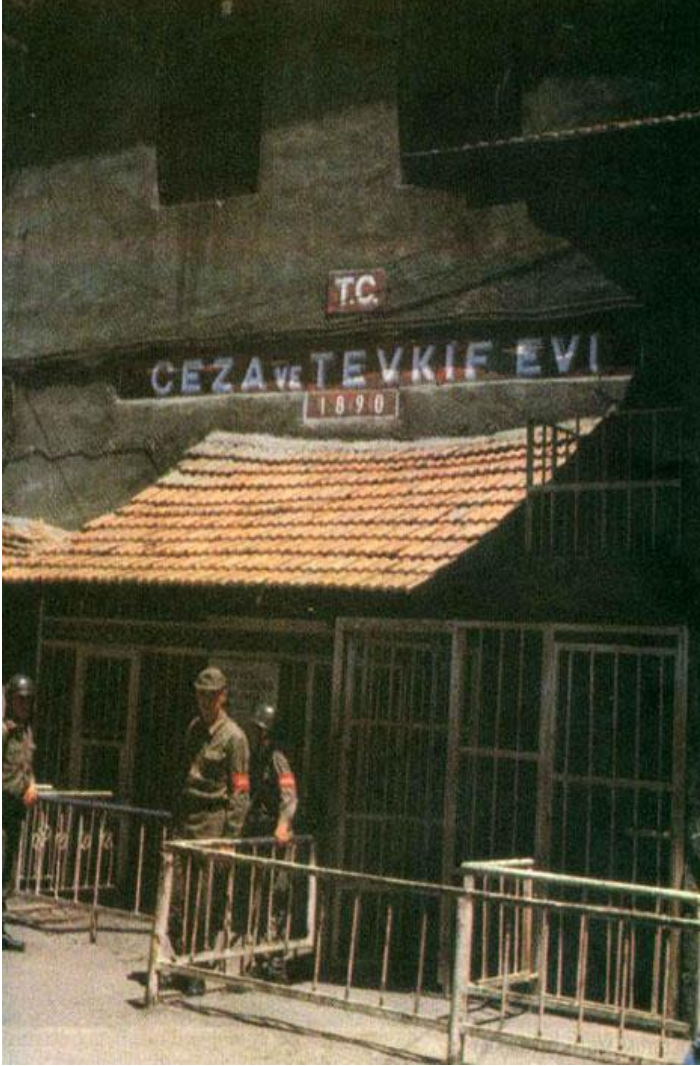
Duruşma salonundaki oturuşu ise Y.Ç. şöyle anlatıyor: “Eller dizler üstünde, ayaklar nizami ve gözler ‘Adalet Mülkün Temelidir’ yazısında. Burnunu çekmek, yüzüne konan sineği kovmak, bitini kırmak, dönüşte işkence görmenin yeterli nedeniydi.”

Duruşmaya getirilirken tüm tutuklulara sıkıca tembih ediliyordu. Çok konuşulmayacak, evet-hayır gibi kısa yanıtlar verilecekti. Mahkeme heyetinden konuşmak için izin istemek yasaktı. Hakim ya da savcı söz verirse kısa künye okunacak ve “Emret komutanım” dendikten sonra bir adım öne çıkılacaktı. Topuğunu iyi vurmayan “dönüş listesine” alınırdı.

Duruşma araları da bir baskı aracıydı. Gardiyanlar tutukluların başına dikilir, “Neden kıpırdıyorsun”, “Sana kim ayağa kalk dedi”, “Tekmili niye cansız verdin” gibi gerekçelerle tutukluları coplardı. Tuvalete gitmek yasaktı. “Her şeye katlanılıyordu, ama tuvalet korkusu bir başka idi. Çoğumuz mahkeme gününden önceki bir gün boyunca su içmezdi ki bu konuda bir sıkıntıya girmesin. Buna rağmen birçok kişi kendini tutamazdı” diye anlatıyorlar. M.Ş., Ş.G. ve A.A. ortak imzalı savunmalarında.

Mahkemeden dönüş de bir eziyetti. Listeye alınanlar daha arabada dövülmeye başlanırdı. Duruşma sırasında “ideolojik görüş” belirten tutuklular hücreye kapatılır ve en acımasız işkencelere uğratılırdı. PKK sanıklarından Cemal Kılıç, duruşmada baskıları protesto edenlerden biriydi. Atılan meydan dayağı sonucu komaya girdi. Doktor, “Bir şeyi yok. Numara yapıyor” dedi. Cemal Kılıç, üç gün üç gece inledi. Üçüncü gün inlemeler kesildi. Sedyeyyle revire götürüldü. Bir daha geri gelmedi. Ölmüştü.

Ramazan Ödemiş, Salih Ağaç, Kemal Aktaş, Fevzi Yetkin, arkadaşları Cemal Kılıç’ın ölümünü bir dilekçeyle anlattılar mahkemede. Soruşturma taleplerinin zapta geçirilmesinden başka bir şey

“Dışı seni, içi beni yakar.”

yapılmadı. Hakimlerin gerekçesi hazır: “Cezaevleri mahkemelere bağlı değil.” Cezaevi, cezaevi yöneticilerinindi.

Ölüm orucunda ölüm

14 Temmuz 1982 günü tutuklular yeni bir ölüm orucu başlattılar. Kemal Pir, Mehmet Hayri Durmuş, Akif Yılmaz, çıktıkları duruşmalarda protestonun gerekçesini şöyle yazdırdılar tutanaklara: “İşkence ve baskıların son bulması, itiraf vahşetinden vazgeçilmesi, savunma haklarına getirilen kısıtlamaların kaldırılması, can güvenliğinin teminat altına alınması.”

Ölüm orucuna yatanlardan Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Akif Yılmaz ve Ali Çiçek, yemek yemeyi reddederek birbiri ardından öldüler. Kemal P’in ölüm orucundan önce yediği dayak dolayısıyla, Fuat Çavgun’un ise eylem içinde görme duyularını kaybettikleri belirtilmekte. 16 Eylül 1982 tarihinde, cezaevi idaresi, “İşkence yapılmayacak” diye söz vererek eylemin bitirilmesini sağladı. Bu amaçla İç Emniyet Amiri Yüzbaşı Yıldırım gidiyor, yerine üsteğmen Ali Osman Aydın geliyordu.

Ancak biten bir şey yoktu. 1983 yılının başında işkence, baskı yeniden tırmandırıldı. 1983 yılı içinde, ölüm olayları birbirini izledi: Ali Sarıbal, Önder Demirok, Halit Atalay, Abdurrahman Çeçen, Aziz Büyükertaş, Bedii Tan, İ. Halil Baturalp, Ramazan Yayan, İbiş Vural, Kenan Çiftçi, Seyfettin Sak, Selahattin Kurutar, M. Ali Eraslan, Medet Özbadem, İsmet Kırağ.

Veremliler koğuşu

Ölüm olaylarının büyük kısmı doğrudan işkence ve dayaktan meydana geliyordu. Ancak yaşam koşullarının ortadan kaldırılmasıyla sağlığı bozulup “eceliyle” ölenler de vardı. Cezaevindeki koşullar tutukluların çoğunda kalıcı hastalıklara yol açıyordu. En yaygın hastalık ise veremdi. Tutuklular ilaç

kullanamazdı. Çünkü çoğu zaman ilaç almak mümkün olmazdı. Alınan ilaçlar ise gardiyanın denetiminde olduğundan, verip vermemek “komutanın yüksek takdiri”ne kalmıştı.

Tutuklular hastaneye kaldırılmayı da istemezlerdi. Çünkü orda daha da beter uygulamalar gündemdedi. Orada da hapisane gardiyanları görevliydi. Takma adları “Ceyar”, “Mekânsız”, “Üç-Beş”, “Horoz”, “Japon”olan bu gardiyanlar, aynı acımasız uygulamaları orada da gerçekleştiriyorlardı. Bu yüzden hastalar bir an önce hastaneden geri dönmek için doktora hep “iyi” olduklarını söylüyorlardı. Hastaların tuvalete gitmekten su içmeye kadar bütün ihtiyaçları gardiyanların iznine bağlanmıştı. Tutuklu sakat olsa bile yüksek sesle ve esas duruşta tekmil vermek zorundaydı. Yatış sürekli ve “nizami”ydi. Dolaşmak yasaktı. Hastanın, yaralanmasının gerçek nedenini doktorlara anlatması da yasaklanmıştı.

Cezaevinde durum farklı mıydı? Şebap Karademir anlatıyor: “Koğuşun yüzde sekseni hasta idi. Çenesi ve dişi kırılanların yanı sıra böbrek, sara, mide, tüberküloz, sinir, romatizma hastaları çoğunlukta idi. Bronşit olduğu için yatan H.Ç. isimli hastayı gardiyanın ‘geç iyileştiği’ için dövdüğüne tanığım. 26. koğuşun gardiyanı Bülent, ‘ben izin vermeden kimse hasta olamaz. Komutanım hasta

CEZAEVİ ANAYASASI: 1) Komutan her zaman haklıdır. 2- Komutan haksız olduğu zaman da birinci madde uygulanır.

olabilir miyim diye soracaksınız’ derdi. Dış için revire çıkmak isteyenlerin ağrıyan tarafına destekli vuruş yaparlardı. Dış ağrıların çoğunun sebebi dayaktı. Bizim koğuşta ismi belli olmayan, yaygın bir hastalık vardı. Koltuk altlarında yaralar beliriyor, sürekli irin akıyordu. Doktorlar bunun havasızlıktan olduğunu söylerlerdi.”

Şebap Karademir, “veremliler koğuşunu” da şöyle anlatıyor: “Veremlilerin sayısı iyice artınca ayrı bir koğuşa aldılar. Aralarında ben de vardım. Cezaevi müdürü, bize iyi bakılacağını söyledi. Ama tam tersi oldu. Gardiyanlara göre, üst rütbelilerin söylediğinin tersini yapmak gerekiyordu. Önce suyu ve yemeği azalttılar. Tuvalet kokusundan duramaz hale geldik. Talimler de sürüyordu. Bizim koğuştan 18 yaşındaki M.A. çok hastaydı. Hastaneye kaldırıldı. Fakat kısa bir süre sonra döndü. Daha da

zayıflamıştı. Alnında morluklar vardı. ‘Hastanede de dayak var. Benim alnımda sigara söndürdüler’ dedi. Bu koğuşa ilk getirildiğimizde bize ‘bu hastalığa yakalanmamızın cezaevi ile bir ilişkisi yoktur’ yazılı kâğıtlar imzalattılar. Yemek konusunda ise şöyle bir tutanak imzalamıştık: ‘Yemekler bize fazla gelmektedir. Fazlasını çöpe döküyoruz.’ Bazen hasta olmayan kişileri de hastalık kapmaları için bizim koğuşa koyarlardı. Sonunda koğuştaki hasta sayısı o kadar arttı ki baktılar olmayacak, koğuştaki herkesi eski yerine yolladılar.”

Pisliğin ortasında kokulu sprey

Koğuşların pencereleri yazın kapatılıp, kışın açık tutuluyordu. Koğuşun içi havasızlıktan ve pislikten öylesine kokuyordu ki sayımlardan on dakika önce koğuş pencereleri açtırılıp tutukluların parasıyla aldırılan spreyle sıkılırıldı.

Böylece sayımcı komutanların burunlarının rahatsız olması önlenmiş olurdu.

Y.Ç. “üç yıl boyunca vücuduma bir kez bile sıcak su değmedi” diye anlatıyordu. H.A. ise iki yıl boyunca bir kez banyoya götürüldüklerini, onda da bol bol dayak yediklerini söylüyor. Üç tutuklunun ortak imzalı savunmalarında da “banyo faslı” şöyle anlatılıyor: “Banyoya hazırlanın, dendi mi tutuklular arasında panik başladı. Yol boyunca koridorda sağlı sollu dizilmiş gardiyanlar ellerindeki hortum ve coplarla çıplak vücutlara vururlardı. Banyo soğuk su ile yapılıyordu. Daha vücut ıslanmadan su kesilirdi. Gardiyan “neden yıkanmadın” diye dayak atardı.

Yat saatinden sonra tuvalete gitmek yasaktı. Yatma saatine yakın tuvaletin önünde uzun kuyruklar oluşurdu. Birçok koğuştaki su olmadığından tutuklular bisküvi kutularını parçalayarak bunlarla temizlenirdi. En büyük dertlerden biri ise istisnasız herkeste bulunan bitti. Bitin cezaevindeki adı “tank”tı. Sabah kalkınca gardiyana göstermeden en kısa sürede “tank operasyonu” yapılırdı. Gardiyan

İKİ GÖRÜŞ İKİ ANI

Komut: “Çocuk sevmek serbest”

23 Nisan 1983 günü cezaevinin ilk açık görüşü yapılıyordu. Yalnız çocuklar görüştürülecekti. O günü, 37. Koğuş’ta kalan bir tutuklu şöyle anlatıyor: “Görüşün yapılacağı salona doğru uygun adım yürümeye başladık. Başımızda gardiyanlar bulunuyordu. Karşıda bir sürü çocuk gördük. Çocukların göğüslerine soyadlarının yazılı olduğu kâğıtlar asılmıştı. Kimse çocuğunu tanıyamadı önce. Çocuklar bizim uygun adım gelmemizi görünce gözlerinde büyük bir korku ve dehşet ifadesi ile geri çekildiler. Onlar için biz, saçları sıfır numara kesilmiş, tek tip elbise giymiş, garip sesler çıkararak yürüyen, korkulacak insanlardık. Hiçbirisi babasını tanıyamadı.”

Çocuklar da korkularından “esas duruşa” geçmişlerdi. Neden sonra gardiyanın düdüğü ve komutu duyuldu: “Çocuk sevmek serbest!”

Görüş yalnız içerdekiler için değil, dışardakiler için de bir eziyet ve korkutma aracıydı. Ağabeyini ziyarete giden 2000’e Doğru Van muhabiri Günay Aslan bu anısını şöyle aktarıyor: “Tam görüş için içeri alacaklarken etrafımızın askerlerle çevrildiğini gördüm. ‘Sağa sola bakmadan içeri girin ve ellerinizi kafanızın üstüne koyun’ diye sert bir şekilde bağırıldı. Kadınlar ayrı yere toplandı. Kucak- larındaki çocukları yere bırakıp ellerini kafalarının üstüne koydular. Sözde arama yapılıyordu. O şekilde yedi saat ayakta bekledik. Babam kalp hastasıydı ve oldukça yaşlıydı. Bir iki kez oturmak istediysen de bırakmadılar. Sonra yıkılır gibi oldu ve yere çömeldi. Arkadan gelen asker babama sert bir tekme vurup ‘ne işin var senin burda’ dedi. Babam, ‘oğlum içerde’ deyince de askerden ‘sen o piçe oğlum mu diyorsun, o vatan haini’ yanıtını aldı. Askerlerin çoğu okuma-yazma bilmiyordu. Üstümden çıkan ‘et kombinasyonu sözleşme’yi askerin biri ‘örgüt yazısı’ sandı. Sonra hepimizi birden içeri aldılar. Bir süre ağabeyimi bulamadık. Sonra babam gösterdi. Hazırol vaziyetinde, başı öne eğik, yanında coplu bir asker. Babam soruyor, ‘Nasılсын oğlum’. Ağabeyimden çıt çıkmıyor. Dönüp geldik. Sonradan öğrendik ki, komutan ‘konuşursan’ diye tehdit etmiş.”

görürse dayak atar ve bitleri tutukluların ağzına sokardı. “Bir gün bir tutuklunun üzerinden üç yüzün üstünde bit çıktığına tanık oldum” diyor Şebap Karademir ve ekliyor: “Tedbir olarak, uyumadan önce, kulaklarımıza ve burnumuza pamuk tıkarıdık.”

Bir kere daha ölüm orucu

1 Eylül 1983 günü 60 tutuklu bir kere daha ölüm orucu başlattılar. Beş gün içinde oruç bütün koğuşlara hızla yayıldı. Tek talep “insanca yaşama hakkı”ydı. Cezaevi idaresi önce, dışardan takviye edilen komando birlikleriyle eylemi bastırma yoluna gitti. İç Emniyet Amiri, Yüzbaşı Abdullah Kahraman’dı. İstenen sonuç alınamayınca tutukluların isteklerinin kabul edildiği bildirildi. Tutukluların birçok doğal ihtiyaçları sürüncemede kaldıysa da bu eylemden 1984 Ocak ayına kadar işkence uygulaması görülmedi.

*REMZİ
AKTÜRK:*

Cezaevi idaresi babasına intihar ettiğini söyledi. Morg doktoru ise “Oğlunuzun intiharı söz konusu değil, kafa travması sonucu ölmüştür” diyordu. Yasağa rağmen babası oğlunun cesedine yakından bakabildi: “Kafası paramparça, boynunda ise ip izi yoktu.”

Şebap Karademir o günlerdeki değişimi şöyle anlatıyor: “Artık suyumuz akıyordu. Yemeğimiz normaldi. Elbiselerimizi çamaşır haneye gönderdiler. Hamama gittik. Revire seri olarak hasta gönderilmeye başlandı. Günde bir saat olan havalandırmaya gardiyan denetiminde olmadan çıkabiliyorduk.”

Yeniden başlıyor

Bu hava 1984 yılının başına kadar sürdü. Ocak ayında koğuşlara “Viyana Kuşatması” adı verilen baskınlar düzenlendi. Gerekçe, “tek tip elbise” uygulamasının kabul ettirilmesi idi. Eski uygulamaların başlamasıyla birlikte, ölüm olayları da yeniden görüldü. Remzi Aytürk ve Yılmaz Demir’in “kendilerini asarak” yaşamlarına son verdikleri açıklandı.

Ölüm orucu yeniden başladı. Bu eyleme katılım geniş oldu. Koğuşlar basılıp, tutuklular sinema salonuna götürüldü. “Sinema salonu işkence odası haline getirilmişti. Ölüm orucuna gidenler de dahil olmak üzere herkesi falakadan geçirdiler” diye anlatıyor Şebap Karademir. 24. Koğuş’a yapılan komando baskını sırasında, tutuklulardan Necmettin Büyükkaya, Orhan Keskin ve Cemal Arat da dayaklar sonucunda yaşamlarını yitirmişlerdi.

Ölüm orucunun 49. günü idare ile anlaşma sağlandı. Ama ölüm orucuna gidenlerden İsmet Karak ve Suphi Çevirici, ölüm orucunun tahribatı

ve hastaneye kaldırılmamaları nedeniyle yaşamlarını yitirdiler. Cemal Miran ise eylemden sonra sürekli bir konuşma zorluğuyla karşı karşıya kaldı. 31 Ekim 1986 günü başka bir cezaevine nakledilen Şükrü Göktaş, ayrıldığı dönem hakkında şunları söylüyor: “Gelmeme doğru kısmi düzelmeler olmuştu. Ama insanların yüzlerinde, yaşanan bütün acılı ve sancılı günlerin izleri görülüyordu.”

Sanık, ayağa kalk

Komal Yayınları'nın Yayın Yönetmeni ve Sahibi Recep Maraşlı, İstanbul Alemdağ Cezaevi'nden Diyarbakır Cezaevi'ne sevk edilmişti. 23 Kasım 1983 tarihli duruşmasında şöyle diyordu: "Diyarbakır'a geldikten sonra, İstanbul uygulamalarını çok geride bırakan işkence ve baskılarla karşılaştım." Uygulamaların tümüne maruz kalmamıştı Maraşlı. Çünkü, Bucak ve Süleymanlar aşiretlerinden tutukluların ve "idareyle işbirliği yapan siyasilerin" bulunduğu kısma verilmişti. Ama birçok şeye tanık olmuştu. "İşkence sonucu duyduğum feryatlar bende şaşkınlıklar yarattı" diyordu. Uygulamalar karşısında sessiz kalan basın ve aydınları da eleştiren Maraşlı'ya göre yapılanlar, Amerika'nın Saygon zindanlarında uyguladıklarının aynısıydı.

Mahkeme heyetinin, Maraşlı'nın başvurusu karşısındaki tutumu her zamanki gibiydi: "Cezaevi yönetimi, komutanlığa bağlıdır." Bu yanıt üzerine Maraşlı "şikâyetçi olunan makama şikâyet dilekçesi verilmeyeceği, basit bir hukuk kuralıdır" diyor ve şöyle devam ediyordu: "Şahsi kanaatim, sizlerin de bu işkencelerin koruyucusu ve destekleyicisi durumunda olduğunuzdur."

Bu hüküm, yalnızca bir mahkeme heyetini değil, sorumlular isim isim ortadayken, her şey apacık anlatılmışken, ortada çok büyük suçlar ve suçlamalar dururken, bundan sonra da harekete geçmemekte ısrar edecek olan bütün sorumlu ve yetkilileri bağlayıcı nitelikteydi.*

.....

**Hüseyin Şimşek, 2000'ne Doğru dergisi, Yıl: 1, Sayı: 28, s. 8-22, 12-18 Temmuz 1987, İstanbul*